

Паламарчук Михайло Євгенійович

Студент групи ПСб-1-13-4.0д, III курс, напрям підготовки “Психологія”

palamarchuk.mykhailo@gmail.com

Науковий керівник:

Петрунько Ольга Володимирівна

доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології Інституту людини

Київського університету імені Бориса Грінченка

o.petrunko@kubg.edu.ua

ІМІДЖ СТУДЕНТСЬКОГО ЛІДЕРА ОЧИМА СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті розглянуто феномен іміджу студентського лідера та уявлення про це явище, репрезентовані в свідомості студентів. Висвітлено систему ознак студентського лідера та тих рис, які забезпечать успішне виконання ним діяльності та досягнення цілей і вирішення задач. Проаналізовано специфічні тенденції образу сучасного студентського лідера. На основі цього обґрунтовано та презентовано існуючу в свідомості студентів модель іміджу студентського лідера, відтворену в емпіричний спосіб за допомогою методів експериментальної психосемантики, та показано прогностичні можливості цієї моделі в застосуванні до інших вибіркових сукупностей. Презентовано та прогнозовано можливості застосування інших результатів дослідження.

Ключові слова: саморганізація, студентський лідер, імідж студентського лідера, імпліцитні соціальні теорії, методи експериментальної психосемантики.

Актуальність та доцільність дослідження. Нині студентство – це велика спільнота, яка має свої права та обов’язки, має власну специфіку і визнається важливим стратегічним суб’єктом суспільного життя в більшості країн світу. Студентська спільнота має великим можливості впливати не тільки на внутрішнє життя власного вишу, а й на соціальні та політичні процеси в країні та є тою частиною соціуму, на плечі якої покладено надії на успішний розвиток суспільства в подальші роки. Це потужний ресурс суспільства, який не може перебувати в стані хаотизації. Студентська спільнота потребує усвідомлення своєї суспільної місії та системного підходу до виконання цієї місії та успішного виконання своїх безпосередніх обов’язків (навчання і набуття професійних компетентностей), як умови успішної інтеграції в соціальне життя суспільства. Це забезпечується не лише за допомогою унормувального впливу формальних чинників (потрібними інструкціями і документами), або так званої «ініціативи зверху», а й чинниками неформальними, які створюють можливості для альтернативної ініціативи –

«ініціативу знизу». Одним з таких чинників є студентська **самоорганізація**, що в умовах вищого навчального закладу має таку форму вияву як студентське самоуправління [2]. Самоорганізація і самоуправління – це необхідні форми соціальної активності студентів, які гарантують якість студентського життя в усіх його сферах, а тому, зазвичай, активно підтримується державою, адміністрацією навчальних закладів різного типу і самими студентами.

Проте префікс «само-» не означає, що самоорганізаційні й самовпорядкувальні процеси в студентському середовищі відбуваються самі по собі, і що вони є некерованими. Просто механізми цієї керованості – інші. В усіх самовпорядкувальних соціальних процесах у студентських середовищах важливу роль відіграє **студентський лідер**, який має в організації студентського життя особливий статус. Лідери студентських громад є обличчям студентства певного вишу, інституту чи просто одиначної групи – ланки, в якій формуються активні члени соціуму. Студентське лідерство – це не одна-дві особи, а певна кількість людей, які репрезентують інтереси та цінності своїх цільових груп (студентських громад), є гарантами виконання студентами певних необхідних функцій, вони утворюють єдиний апарат, що є взаємопов'язувальною ланкою між горизонтальною та вертикальною системами взаємодії як з адміністрацією вишу, так і з іншими – вертикальними і горизонтальними – структурами. Лідер – це людина, яка має здібності, можливості і бажання впливати на людей в напрямі вирішення тих завдань, які забезпечать просування до мети та задоволення потреб своєї групи (студентської громади). Студентські лідери – це особистості, яким довіряють, яких підтримують і наслідують, за якими йдуть. Вони виступають уповноваженими представником студентської спільноти, університетської громади і органічно поєднують готовність і здатність діяти в напрямі інтересів студентів і студентської більшості, а також в інтересах свого вишу, своєї країни, свого суспільства. Отже, студентські лідери – це представники певних студентських спільнот, громад, груп, які **визнали за ним право бути лідером**,

а відтак – делегували йому частку своєї свободи й відповідальності; це їх обличчя, і від того, яке це обличчя, залежить і обличчя тих, хто йому це все делегував.

У зв'язку з цим, у контексті активного життя вишу постають важливі питання: Яким має бути справжній студентський лідер, щоб отримати це високе визнання? За якими ознаками він розпізнається й ідентифікується іншими суб'єктами студентського життя? На яких змістових параметрах ґрунтується той його імідж, який робить його бажаним для послідовників? Відповіді на ці питання видаються нам надзвичайно важливими, оскільки вони значною мірою наближають нас до розуміння так званого «відповідального лідерства».

Аналіз останніх публікацій. Феномени лідерства і успішного лідера в усі історичні часи привертали увагу дослідників соціальних явищ і активно дискутувалися видатними вченими в усьому світі, серед яких Г. Айзенк, Г. Лебон, Н. Макіавеллі, Д. Максвелл, В. Парето, Б. Трейсі, Д. Ольшанський [3] і багато інших. Також проводилося чимало досліджень лідерства та буденних уявлень про лідерів і в Україні (В. Бебик, П. Фролов, О. Петрунко, Д. Позняк та інші) [8]. У царині досліджень студентського лідерства можна, зокрема, відзначити таких авторів, як Н. Варивончик, І. Жигал, А. Макаров та інші [2; 9].

Нині чи не найуспішніше імідж найрізноманітніших соціальних суб'єктів і явищ (тобто те, як ці феномени репрезентовані в свідомості тих чи тих цільових аудиторій) досліджується в науковій парадигмі експериментальної психосемантики (Дж. Брунер, Ч. Осгуд, В. Петренко, О. Шмельов та ін.) [4; 7]. Згідно з традиціями школи експериментальної психосемантики, можна припускати, що: 1) імідж студентського лідера – як будь-який інший перцептивний образ – представлений у свідомості студентів як окремі – більше чи менше усвідомлені, експліцитні та імпліцитні – його ознаки, що вважаються необхідними для успішного лідера і вирізняють його серед інших; 2) ці ознаки (як явні, експліцитні, так і неявні, приховані, імпліцитні) певним чином упорядковані й систематизовані в свідомості їх носіїв, а характер цього

упорядкування визначається так званими «імпліцитними, неусвідомленими їхнім носіями, соціальними теоріями (або моделями)», які представники наукової школи когнітивної психології називають «теоріями здорового глузду» [4; 8]; 3) ці теорії (моделі) не усвідомлюються їх носіями, але вони мають високий пояснювальний і прогностичний потенціал, і в разі необхідності вони можуть бути відтворені за допомогою спеціальних засобів актуалізації та процедур впорядкування (методів експериментальної психосемантики та процедур математико-статистичного аналізу).

Формулювання цілей статті (постановка завдання):

- 1) емпірично дослідити ознаки студентського лідера, за якими лідер розпізнається і визнається як лідер іншими суб'єктами студентського життя;
- 2) реконструювати структуру (модель) іміджу студентського лідера, яка репрезентована в свідомості студентів за допомогою методів експериментальної психосемантики та математичного (факторного) аналізу;
- 3) показати прогностичну цінність реконструйованої моделі.

Виклад основного матеріалу. Уявлення студентів про світ і своє місце в ньому значною мірою залежать від особливостей студентського віку та соціальної ситуації, в якій вони перебувають і яку суб'єктивно оцінюють як сприятливу чи несприятливу для себе. Ця оцінка залежить від того, хто здійснює керівництво життям студента – він сам (тобто він є суб'єктом власного життя) чи сторонні особи, і в цьому разі надзвичайно важливим є оцінка стилю цього керівництва (як домінуючого чи як партнерського). Від цього залежить відчуття власної значущості, цінності й самоцінності, відчуття власної суб'єктності. Отже, образ «керівника» (у широкому розумінні цього феномену) є одним із найважливіших аспектів задоволення собою і ситуацією свого життя загалом. Наразі нас цікавить не так формальний аспект керівництва, коли йдеться про відомий тип відносин «керівник – підлеглі» (а отже, про дотримання інструкцій, статусів, відносин ієрархії, встановлених документами розподілу обов'язків і т. ін.), як неформальний його аспект, коли

йдеться про відносини «лідер – послідовники» (а отже, про добровільно обрані відносини «ведення за собою інших» чи «підпорядкування тим, хто робить це краще», або «підпорядкування лідеру»).

Уявлення про лідера і лідерство (як здатність лідера вести за собою інших за різних соціальних обставин і в різних суспільно значущій діяльності) завжди цікавили філософів, соціологів, педагогів, психологів та інших. І, як з'ясувалося, з одного боку, кожен має свої уявлення і свій образ лідера, за яким він готовий йти, а з другого – існують певні універсальні набори ознак лідера, які є спільними для окремих індивідів і для будь-яких цільових аудиторій [1; 3; 6]. Зазвичай ці уявлення не актуалізовані в свідомості їх носіїв, неточні, дифузні і виявити їх можна лише за допомогою спеціальних дослідницьких процедур [4; 7; 8]. Однак, саме в цих уявленнях репрезентовані потреби тих, хто шукає лідера (коуча, фасилітатора), який би полегшив їм шлях до задоволення цих потреб.

Більшість студентів – це особи юнацького віку. Провідною діяльністю цього віку в нашому соціумі (що підтверджується бажанням та усвідомленням значення навчання в університеті) є професійно-навчальна діяльність, саме її зміст, який об'єднує між собою студентів [5]. Характер взаємодії між людьми в цій діяльності є однією з умов формування так званих «ситуативних» лідерів, які здатні брати на себе відповідальність за реалізацію відносно короткочасних цілей та розв'язання «вузьких» ситуаційних задач, пов'язаних із навчанням та проведенням позанавчальних, дозвіллєвих заходів – без особливих претензій на постановку й досягнення масштабних стратегічних завдань і цілей [1; 6].

Проте університет забезпечує задоволення не тільки потреб навчального характеру, він розкриває широкі можливості різнопланової комунікації, якої прагнуть особи юнацького віку, передбачаючи при цьому можливість не тільки отримання системи знань, а й формування світоглядної, дослідницької, громадянської, самоосвітньої й інших ключових компетентностей, необхідних людині не тільки під час навчання, а й після його завершення. І саме в цій

царині роль студентського лідера і дослідження уявлень студентів про такого лідера набувають особливо великого значення.

Для визначення досліджуваних ознак важливо усвідомити, що, розглядаючи образ студентського лідера, варто орієнтуватись на побудову моделі, яка матиме однозначно позитивне підґрунтя та не матиме в переліку ознак, які будуть доволі негативно проявлятися в особистості лідера, наприклад, пасивність чи закритість. Саме тому доцільно дослідити ознаки, які репрезентують образ успішного лідера в свідомості цільових (у т.ч. студентської) аудиторій, і те, як ці ознаки упорядковані в свідомості їх носіїв.

Отже, згідно з ідеями експериментальної психосемантики, уявлення про імідж студентського лідера можуть бути актуалізовані і експліковані як відповідний семантичний простір (дискурс) ознак, за якими впізнається лідер. Частина цього дискурсу диференціюється і розпізнається досить добре (це так звані експліцитні уявлення) і належно вербалізується респондентами. Інша частина диференціюється значно гірше (це уявлення імпліцитні, неявні, до певного часу приховані не експліковані). Останні, попри те, що вони неусвідомлені і нерефлексовані, відіграють не меншу роль у сприйманні лідера і мають значні пояснювальні і прогностичні можливості. Тому, перед дослідниками соціальних феноменів та їх репрезентації в свідомості людей час від часу постає питання про відтворення й експлікацію таких уявлень.

Імпліцитні соціальні уявлення (про світ, його суб'єктів і себе серед них) існують у свідомості їх носіїв як певна множина відносно автономних когнітивно-емоційних та когнітивних конструктів, які можуть бути досліджені за допомогою спеціальних дослідницьких процедур (зокрема, методів експериментальної психосемантики і математико-статистичного аналізу). Це один із способів можливої реконструкції теорій «здорового глузду» (імпліцитних моделей світу), що відображають соціальну дійсність у свідомості індивідів, соціальних груп і спільностей (Дж. Келлі, Дж. Брунер, Р. Тагіурі, В. Петренко, Д. Позняк, П. Фролов, О. Шмельов) [4; 7; 8].

Виклад методики і результатів емпіричного дослідження. З метою емпіричного відтворення моделі іміджу студентського лідера як ментальної репрезентації цього явища в свідомості студентів, нами було розроблено спеціальний інструментарій у традиціях експериментальної психосемантики.

Реалізація емпіричного дослідження відбувалася в чотири етапи:

1) відтворення семантичного простору ознак іміджу студентського лідера; для цього ми застосували рефлексивний дослідницький інструментарій а саме: групові дискусії та фокус-групи;

2) розробка семантичного диференціалу та його запровадження;

3) реалізація процедури суб'єктивного оцінювання студентами за класичною в експериментальній психосемантиці 7-бальною шкалою 75-ти ознак іміджу студентського лідера, виявлених нами на попередньому етапі дослідження;

4) математико-статистичний аналіз та інтерпретація отриманих даних.

У дослідженні взяли участь 52 студенти (майбутні психологи) Київського університету імені Бориса Грінченка.

Як показали результати попереднього частотного аналізу, здійсненого за допомогою пакету описової статистики IBM SPSS Statistics, найкраще розпізнаються і диференціюються студентами в разі, коли вони розмірковують про гарного студентського лідера, такі його ознаки: бажання, а не зобов'язання діяти (60,8%), ініціативність (60,8%), толерантність (56,9%), активність (54,9%), здібності до генерування нових ідей (54,9%), інноваційність (54,9%), самодостатність (52,9%), демократичність (50,9%), авторитетність (49,1%), товариськість (49,1%), врівноваженість (49%), терпимість до критики (47,1%), тактичність та надання переваги практиці (45,1%), бажання змінювати світ (44,2%), екстравертність та комунікативні здібності (43,1%), справедливість в критиці (43,1%), пунктуальність (41,2%), вміння долати стреси (41,2%), власна відповідальність (39,2%), здатність враховувати думки інших (39,2%), спритність, кмітливість (39,2%), вміння переконувати (37,3%), відкритість

(37,2%), рішучість (37,2%), змога вмотивувати (35,3%), неупередженість (35,3%), креативність, непередбачуваність (35,3%), бути людиною справи (35,3%), вміння брати відповідальність на себе (35,3%), орієнтація на результат (35,3%), самокритичність (33,3%), природність (31,4%), управлінські здібності (31,4%), наполегливість (31,3%) та мобільність (29,4%).

Найменше розпізнаються й диференціюються студентами (а отже, виявляються за допомогою спеціальних процедур актуалізації) такі ознаки студентського лідера, як: твердий/м'який (60,8%); спортивний, дбає про своє тіло/духовний, дбає про духовну складову (60,8%); успішний в навчанні, науках/успішний в комунікації (51,0%); незрозумілий, непередбачуваний / зрозумілий, передбачуваний (51,0%); стоїть на своєму / приймає думку інших (49,0%); владний, вольовий/поступливий (47,1%); залізна людина/м'який, гнучкий (45,1%); здатний до ціле покладання/інтегрує ідеї і цілі інших (45,1%); гарний оратор/гарний слухач (43,1%). Ці ознаки є неявними, імпліцитними, проте вкупі з іншими ознаками вони постають як важливі й фактороутворювальні, і це цілком підтверджує відому в когнітивній експериментальній психології та в експериментальній психосемантиці гіпотезу про існування імпліцитних соціальних теорій, які не усвідомлюються їхніми носіями, але реально "працюють", організовують соціальну реальність в їхній свідомості, а також доводять ретестову надійність відповідних досліджень.

Наступним кроком упорядкування отриманих емпіричних даних було здійснення факторного аналізу, в результаті якого виокремлено шість факторів, що вичерпують 50,7% сумарної дисперсії ознак і репрезентують шість смислових параметрів, на яких ґрунтуються уявлення наших респондентів про феномен іміджу студентського лідера. Ці смислові параметри становлять основу для відтворення моделі образу студентського лідера, що існує в свідомості студентів, які взяли участь у дослідженні, і, як можна припускати, інших – репрезентативних даній – вибіркової сукупності. Усі ці фактори є

статистично значущими (за критерієм Кайзера-Мейєра-Олкіна). Детально результати факторного аналізу представлені в Таблиці 1:

Таблиця 1. Дані факторного аналізу якостей студентського лідера

Фактори та їх внесок у загальну дисперсію	Факторні компоненти та їх навантаження
F1 (h = 18.2%) (однополосний)	Терпимий до критики/Нетерпимий до критики (,802); Ініціативний/Стриманий (,775); Толерантний/Нетерпимий (,695); Відкритий/Обережний (,677); Людина справи/Людина слова (,677); Товариський/Владний (,675); Рішучий/Обережний (,650); Революціонер/Конформіст (,615); Мобільний/Стабільний (,615); Екстраверт, комунікатор/Інтроверт, філософ (,594); Активний/«Енергозберігаючий» (,581); Вмотивований/Зобов'язаний (,572); Командний гравець/Здатний приймати непопулярні рішення (,570); Гнучкий, лабільний/Принциповий (,569); Бере відповідальність на себе/Делегує відповідальність іншим (,568); Прагне змінювати світ/Прагне утримувати статус/кво (,568); Врівноважений/Імпульсивний (,529); Відповідальний сам/Делегує відповідальність іншим (,502); Наполегливий/Поступливий (,520); Реформатор/Традиціонал (,481); Орієнтований на інтереси студентів/Орієнтований на мету, інтереси справи (,473); Альтруїстичний/Прагматичний (,469); Впевнений/Самокритичний (,468); Має гарну зовнішність/Простий, непоказний (,464); Переконає/Апелює до віри (,459); Управлінець, організатор/Прибічник самоорганізації (,456); Орієнтований на результат/Орієнтований на процес (,451); Керівник, менеджер/Рівноправний учасник (,437); Веде за собою/Іде разом з групою (,407); «Комп'ютер»/«Джерело нових ідей» (-,462); Консерватор/Інноватор (-,589);
F2 (h = 8.5%) (однополосний)	Завойовник, борець/Миротворець (,706); Гарний оратор/Гарний слухач (,577); Стоїть на своєму/Приймає думку інших (,544); Орієнтований на далеку (історичну) перспективу/Орієнтований на близьку перспективу (,503); Твердий/М'який (,481); Величний/Скромний (,462); Вмотивує/Орієнтується на мотивацію групи (,460); Авторитарний/Демократичний (,458); Прибічник жорсткої дисципліни/Поблажливий (,445); Стильний, показний/Простий, такий як усі (,438); Мислитель, стратег/Тактик, практик (,425); Хитрий, винахідливий/Щирий, відвертий (,407); Добрий, м'який/Суворий, жорсткий (-,527);
F3 (h = 7.7%) (двополосний)	Перший полюс: Враховує думки інших/Ухвалює власні рішення (,589); Самозречений/Самодостатній (,535); Інтуїтивний/Переконливий (,535) Другий полюс: Прибічник жорсткої дисципліни/Поблажливий, лояльний (-,520); Маскулінний, фемінний/Андрогінний (-,412); Незрозумілий, непередбачуваний/Зрозумілий, передбачуваний (-,412); Пунктуальний/Спонтанний (-,421); Свободолюбний/Вольовий (-,425); Самокритичний/Не приймає критики (-,452); Залізна людина/М'який, гнучкий (-,484); Справедливий критик/Фасилітатор (-,643);
F4 (h = 6.7%) (однополосний)	Здатний до цілепокладання/Інтегрує ідеї і цілі інших (,550); Спортивний, дбає про своє тіло/Духовний, дбає про духовну складову (,539); Освічений, академічний/Винахідливий (,513); Генератор ідей/Провокатор ідей (,502); Орієнтований на результат/Орієнтований на процес (,496); Консерватор/Інноватор (,487); Врівноважений/Імпульсивний (,434)
F5 (h = 5.3%)	Перший полюс: Простий, простодушний/Спритний, кмітливий (,533); Авторитетний/Формальний (,456);

(двополюсний)	Другий полюс: Самостійний у винаходах/Інтегрує думки інших (-,454); Орієнтований на загальне, спільне/Орієнтований на індивідуальне, унікальне (-,476); Владний, вольовий/Поступливий (-,566)
F6 (h = 4.3%) (однополюсний)	Апологет ідеї за будь/яку ціну/Здатний відмовитись від ідеї (,493); Ерудований/Інтуїтивний (,460); Креативний, непередбачуваний/Стабільний, передбачуваний (,447); Харизматичний/Інтелектуальний (-,501);

Отже, **1-й, найбільш навантажений фактор** (внесок у сумарну дисперсію – 18.2%), ми інтерпретували як **фактор особистісної сили**. Дескриптори цього фактору відображають сукупність тих компонентів особистості, які забезпечують здатність лідера вести за собою. Також вони відображають одне із найголовніших вмінь лідера: здатність до узгодження різних тенденцій та поглядів в єдину систему і готовність на основі цього приймати рішення. Лідер часто знаходиться на роздоріжжі: залишити все, як є, чи зробити щось неочікуване, нове; йти за своїми переконаннями, чи реалізувати плани і ідеї своїх прибічників; проявити гнучкість по відношенню до інших та ситуації, чи залишатись неприступним та принциповим. Вміння вирішувати ці питання є важливою ознакою лідера, адже не кожен здатен взяти на себе подібну відповідальність і приймати швидкі та точні рішення [2].

2-й фактор (внесок у сумарну дисперсію – 8.5%) був інтерпретований як **фактор комунікативної компетентності**. Дескриптори цього фактору відображають особливості ставлення та специфіку управління лідера своїм колективом в подоланні проблем спільної діяльності, а також відображають його комунікативні навички та здатність налагоджувати і підтримувати комунікацію в колективі та з іншими людьми. Тобто, тут ми бачимо ознаки, які характеризують схильність лідера певним чином взаємодіяти із його групою в умовах долавання перешкод, які стоять на шляху до мети. Таким чином, у певних ситуаціях будуть передбачатись ознаки, які проявлятимуть поблажливість та гнучкість у ставленні до своїх однодумців, а в інших вимагатиметься «тверда рука», що зможе організувати діяльність групи в чітко визначених межах.

3-й фактор (внесок у сумарну дисперсію – 7.7%) було інтерпретовано як **фактор «гендерної небайдужості»**. Ми пропонуємо розглядати цей фактор як

© М. Паламарчук, О. Петрунько

однополюсний, оскільки дескриптори, які утворюють цей фактор, репрезентують уявлення респондентів про імідж студентського лідера як системи, яка відображає якості, що є відмінними у маскулінного та фемінного гендера. Тут значну роль відіграють статево-рольові стереотипи [6] та можливості відмінностей у здібностях до забезпечення функцій лідерства у різних ситуаціях для різних гендерно відповідних рис особистості. Та виражає готовність респондентів бачити лідера як гендерно відповідного чи гендерно гнучкого (андрогінного).

4-й фактор (внесок у сумарну дисперсію – 6.7%) ми інтерпретували як **фактор цілепокладання**. Дескриптори цього фактору відображають уміння лідера ставити, йти, досягати цілі та спрямовувати й надихати інших в долатті труднощів. Також може свідчити про систему установок, яких дотримується лідер щодо створення мети та в методах її досягнення, а також його установки щодо себе та власної особистості. На основі цього в лідера можуть формуватись характерні стереотипи дій, які він бажатиме культивувати та на які орієнтуватиметься в досягненні мети. Це не тільки цілепокладальні, а й організаторські здібності й уміння лідера, можливість бути головою своєї команди, групи, або ж бажання експлуатувати інших для досягнення цілей.

5-й фактор (внесок у сумарну дисперсію – 5.3%) інтерпретувався нами як **фактор зацікавленості в людях** (або **фактор «людяності»**). Цей фактор відображає дві тенденції діяльності лідера – орієнтацію на потреби колективу і результат спільної справи (формальне лідерство) чи орієнтацію на кожен окрему людину і насамперед на процес реалізації справи (неформальне, ліберальне лідерство). Дескриптори цього двополюсного фактора відображають дві тенденції діяльності лідера, в яких передбачається його орієнтація на власне бажання бути в цій ролі, з усіма її перевагами та недоліками, з відповідальністю та активністю, або ж бажання залишатись лідером, але зберегти свій ресурс при виконанні завдань.

6-й фактор (внесок у сумарну дисперсію – 4.3%) був інтерпретований нами як **фактор нових орієнтацій** (або **фактор традиційності – інноваційності**). Дескриптори цього фактору відображають готовність лідера дотримуватися традицій чи, навпаки, обирати нові, незвичні маршрути вирішення завдань, реалізації ідей, виявляти толерантність до невизначеності, прийняття нового, в т.ч. ризикованого – як щодо спільної діяльності, так і щодо власної ролі, особистості, власного іміджу.

Отже, використовуючи можливості методології, методики і технологій експериментальної психосемантики в поєднанні з методами математико-статистичного аналізу, можна змоделювати імідж студентського лідера як ментальне утворення, що ґрунтується на шести основних змістових параметрах, репрезентованих у нашому дослідженні шістьма статистично значущими факторами, в який втілено очікування студентів, від яких залежить оцінка лідера і бажання за ним крокувати: 1) оцінка його особистісної сили (або сили його влади); 2) оцінка його комунікативної компетентні на всіх рівнях комунікації – мета, мезо- і мікрорівні; рівні внутрішньо- і міжгрупових відносин тощо; 3) оцінка його гендерних особливостей; 4) оцінка його здатності ставити цілі і залучати до них інших; 5) оцінка його «людяності», здатності орієнтуватися скоріше на процес, ніж на результат; 6) оцінка його здатності поєднувати традиційне, усталене з інноваційним, творчим.

Висновки та перспективи подальших досліджень:

1. Імідж студентського лідера, існуючий у свідомості студентів, може розглядатися як певним чином упорядкована множина експліцитних та імпліцитних уявлень про те, яким має бути лідер. Моделі організації цих уявлень можуть бути відтворені за допомогою спеціальних процедур реконструювання, розроблених у школі експериментальної психосемантики.

2. При застосуванні спеціальних процедур реконструювання експліцитні й імпліцитні уявлення про студентського лідера утворюють структурований змістовий простір, який за умови дальшої інтерпретації є ментальною

концептуальною моделлю, або так званою «теорією здорового глузду». Ці теорії: 1) визначають процес і результати оцінки лідера студентами; 2) гарантують визнання лідера його послідовниками; 3) дають змогу кожній особі прогнозувати свою ефективність як актуального чи потенційного студентського лідера та планувати розвиток свого лідерського потенціалу.

3. Імідж студентського лідера (як відповідний перцептивний його образ), існуючий у свідомості досліджуваної групи студентів, ґрунтується на шести факторах (змістових параметрах): особистісна сила, комунікативна компетентність, «гендерна небайдужість», цілепокладання, зацікавленість в людях («людяність»), орієнтація на традиційне чи, навпаки, на інноваційне.

4. Ця емпірична модель може скласти основу для соціально-психологічного тренінгу з формування в студентів лідерських якостей, у т.ч. якостей «відповідального лідера», оцінити свій лідерський потенціал і прогнозувати власну ефективність у досліджуваній соціальній ролі. Для тих, хто вже є лідером, ця інформація допоможе усвідомити власні перспективи та уникнути в подальшому деяких типових помилок.

У перспективі вважаємо доцільним проведення подібних досліджень з метою розширення і поглиблення наукових уявлень про феномен лідерства, а також для підвищення ретестової надійності отриманих результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бухарова О.В. Имидж лидера: технология создания и продвижения. Тренинговая программа / Бухарова О.В., Горшкова Е.Г. – СПб.: Речь, 2007. – 222 с.
2. Варивончик Н. Справочник, студенческого лидера / [под общ. ред. Я.Г. Устиненко]; [Варивончик Н., Жигал И. и др.]. – Минск: Энциклопедикс, 2014. – 120 с.
3. Ольшанский Д.В. Основы политической психологии. – Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – 496 с.
4. Петренко В. Ф. Психосемантика сознания. – М.: Изд-во Моск. ун-та., 1988. – 208 с.
5. Сергеевкова О. П. Вікова психологія : навч. посіб. / [О.П. Сергеевкова, О.П. Коханова й ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 384 с.
6. Столяренко О. Б. Психологія особистості : навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 280 с.
7. Шмелев А.Г. Введение в экспериментальную психосемантику: теоретико-методологические основания и психодиагностические возможности. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1983. – 158 с.

8. Petrunko O.V., Frolov P.D., Poznyak D.V. Where red dictators coexist with promising democrats: the conceptualisation of politicians in post-communist Ukraine / The psychology of politicians / Ed. by Ashley Weinberg. – Cambridge: Cambridge University Press, 2011. – С. 203-233.
9. Макаров А.В. Исследование личностных качеств формального лидера студенческой группы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/issledovanie-lichnostnyh-kachestv-formalnogo-lidera-studencheskoj-gruppy> - Заголовок з екрану.

Паламарчук Михайл Євгенєвич

Студент групи ПСб-1-13-4.0д, III курс, напрямлення підготовки "Психологія"

palamarchuk.mykhailo@gmail.com

Научний керівник:

Петрунько Ольга Владимировна

доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

o.petrunko@kubg.edu.ua

ИМИДЖ СТУДЕНЧЕСКОГО ЛИДЕРА ГЛАЗАМИ СТУДЕНТОВ

Аннотация. В статье рассматривается феномен имиджа студенческого лидера и представления об этом явлении, представленные в сознании студентов. Представлена система признаков студенческого лидера и тех его качеств, которые гарантируют успешное выполнение им деятельности, достижения целей и решения актуальных задач. Проанализированы специфические тенденции образа современного студенческого лидера. На основе этого обоснована и представлена эмпирическая модель имиджа студенческого лидера, представленная в сознании студентов, которая реконструирована с помощью методов экспериментальной психосемантики и математической статистики. Показаны прогностические возможности этой модели в применении к другим выборкам респондентов. Представлены и спрогнозированы возможности применения некоторых других результатов данного исследования.

Ключевые слова: самоорганизация, студентский лидер, имидж студенческого лидера, имплицитные социальные теории, методы экспериментальной психосемантики.

Mykhailo E. Palamarchuk

group PSb-1-12-4.0d, IV course, specialty "Psychology"

palamarchuk.mykhailo@gmail.com

Scientific adviser:

Olga V. Petrunko

Doctor of Psychology, Professor of Practical Psychology Department, Institute of Human Sciences of Borys Grinchenko Kyiv University

o.petrunko@kubg.edu.ua

THE IMAGE OF A STUDENT LEADER IN THE EYES OF THE STUDENT GROUP

Summary. The article deals with the phenomena of the image of a student leader and understanding of this phenomenon, represented in the minds of students. It is shown the system of signs of student leader and those features that will ensure the successful performance of activities and achieving goals and objectives. It is analyzed special trends of image of the modern student leader. It is presented and demonstrated in an empirical way the model of image of student leader that was created and based on the methods of experimental psycho-semantic, and presented in the minds of students; and possible models to other samples were applied. The possibilities of use results of research are shown.

Keywords: self-organization, student's leader, image of student leader, implicit social theories, methods of experimental psychosemantic.